

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019. gada 19.septembrī Nr.1-6/12
Uz 15.07.2019. Nr.1-04/251-pav

Latvijas Republikas Satversmes tiesai
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli lietā Nr.2019-09-03

Tiesībsarga birojā šā gada 17.jūlijā saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneses Sanitas Osipovas 2019.gada 12.jūlija lēmums, ar kuru Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs) atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2019-09-03 “Par Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2019.gada 20.decembra normatīvo noteikumu Nr.198 “Finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku maksājumu apmēra Finanšu un kapitāla tirgus komisijas finansēšanai 2019.gadā noteikšanas un pārskatu iesniegšanas normatīvie noteikumi” 2.11.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam”. Ar šo lēmumu tiesībsargs ir uzaicināts rakstveidā izteikt viedokli par Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – Komisija) 2018.gada 20.decembra normatīvo noteikumu Nr.198 “Finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku maksājumu apmēra Finanšu un kapitāla tirgus komisijas finansēšanai 2019.gadā noteikšanas un pārskatu iesniegšanas normatīvie noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr.198) 2.11.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91.pantam.

Izvērtējot lēmumam pievienoto konstitucionālo sūdzību, kā arī Komisijas atbildes rakstu, tiesībsargs, ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto kompetenci, sniedz šādu viedokli.

[1] Ar konstitucionālo sūdzību ir apstrīdēta Noteikumu Nr.198 2.11.punkta, kas nosaka, ka “finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku maksājumi Komisijas darbības finansēšanai 2019. gadā tiek noteikti šādā apmērā: katrai kredītiestādei: maksājumi 0.0106 procentu apmērā no kredītiestādes vidējā aktīvu apmēra ceturksnī” atbilstība Satversmes 91.panta pirmajam teikumam.

Konstitucionālajā sūdzībā AS “PNB Banka” norāda, ka pienākums maksāt par Komisijas darbības finansēšanu ir, līdzīgi kā nodokļu maksāšanas pienākums, Satversmes 105.panta ierobežojums, un tas jāvērtē kopsakarā ar Satversmes 91.panta pirmajā teikumā ietvertu tiesiskās vienlīdzības principu. Proti, pieteikuma iesniedzēja norāda, ka vienādos un salīdzināmos apstākļos ar kredītiestādēm atrodas visi pārējie

finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki¹, ciktāl tiem ar likumu noteikts pienākums veikt maksājumus Komisijas darbības finansēšanai, tāpat vienojošs elements ir tas, ka visus finanšu un kapitāla tirgus dalībniekus uzrauga Komisija.

Atšķirīgā attieksme ir izpaudusies tajā apstākļī, ka Komisija ir noteikusi faktisko likmju apmēru katram dalībniekam, īpaši pievēršot vērību Komisijas izdarītajiem apsvērumiem attiecībā uz noteiktu finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku spēju vai nespēju ar maksājumiem segt savas uzraudzības izmaksas un šķietamu nepieciešamību šī iemesla dēļ palielināt maksājumu slogu citiem finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem – kredītiestādēm. Rezultātā, palielinot maksājumu likmes apmēru kredītiestādēm, faktiski tiek segtas citu finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku uzraudzības izmaksas. Pieteikuma iesniedzēja uzsver, ka Komisija nav izmantojusi likumā noteiktās iespējas izsmelt maksimālos likmju apmērus tiem finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, kuri pēc Komisijas teiktā nespēj ar maksājumiem pilnībā nosegt savas uzraudzības izmaksas. Tāpat atšķirīga attieksme ir arī apstākļī, ka Komisija palielinājusi likmes apmēru tikai kredītiestādēm, nevis proporcionāli visiem finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem.

Noteikumu Nr.198 2.11.punktam nav leģitīma mērķa, vienlaikus, ja tomēr normai būtu leģitīms mērķis, regulējums nav piemērots, nepieciešams un nav atbilstīgs leģitīmā mērķa sasniegšanai.

[2] Satversmes 91.pants paredz, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātā vienlīdzības principa uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām². Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama³. Proti, vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlaikus vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tai ir objektīvs un saprātīgs pamats⁴.

Lai izvērtētu, vai apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, ir nepieciešams noskaidrot:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām (personu grupām);

¹ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma 4.pants: "Finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki ir emitenti, ieguldītāji, kredītiestādes, apdrošinātāji, apdrošināšanas starpnieki, pārapsdrošinātāji, pārapsdrošināšanas starpnieki, privātie pensiju fondi, regulētā tirgus organizētāji, depozitāriji, ieguldījumu brokeru sabiedrības, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības, krājaizdevu sabiedrības, ārējās kredītu novērtējuma institūcijas (reitingu aģentūras), alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieki, maksājumu iestādes un elektroniskās naudas iestādes."

² Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-46-01 7. punkts.

³ Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punkts.

⁴ Satversmes tiesas 2005. gada 11. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-08-01 5. punkts.

3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips⁵ (sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-46-01 7. punktu).

Pieteikuma iesniedzēja norādījusi, ka salīdzināmās grupas ir kredītiestādes un visi finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki, ciktāl tiem ar likumu noteikts pienākums veikt maksājumus Komisijas darbības finansēšanai.

Satversmes 91. panta pirmā teikuma aspektā noteicošais ir tas, vai vairākas personu grupas vieno kopīga, uz tām visām attiecināma svarīga pazīme⁶. Pieteikuma iesniedzējas ieskatā vienojošās pazīmes ir pienākums veikt maksājumus Komisijas darbības finansēšanai un apstākļi, ka visus finanšu un kapitāla tirgus dalībniekus uzrauga Komisija.

Protams, nevar noliegt, ka ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma 22.pantu ir noteikts, ka Komisijas ieņēmumus veido visu finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku maksājumi un maksājumi Komisijas darbības finansēšanai ir jāveic katram finanšu un kapitāla tirgus dalībniekam, tāpat saskaņā ar minētā likuma 2.panta pirmo daļu Komisija regulē un pārrauga finanšu un kapitāla tirgu un tā dalībnieku darbību. Tomēr tiesībsarga ieskatā pieteikuma iesniedzējas piedāvātās vienojošās pazīmes ir virspusējas, ņemot vērā konkrētās lietas būtību. Pieteicējas galvenais iebildums ir tajā, ka, palielinot maksājumu likmes apmēru kredītiestādēm, faktiski tiek segtas citu finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku uzraudzības izmaksas, un Komisijai vajadzējis izsmelt maksimālos likmju apmērus tiem finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, kuri pēc Komisijas teiktā nespēj ar maksājumiem pilnībā nosegt savas uzraudzības izmaksas.

Daži piemēri Komisijas darbības finansēšanai, kas izriet no Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma:

- 1) apdrošinātājs veic maksājumus no ceturksnī saņemto apdrošināšanas prēmiju kopsummas šādā apmērā: līdz 0,4 procentiem ieskaitot — no dzīvības apdrošināšanas operācijām ar uzkrājuma veidošanu; līdz 0,2 procentiem ieskaitot — no sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas operācijām; līdz 0,7 procentiem ieskaitot — no pārējām apdrošināšanas operācijām, pārapirošinātājs maksā līdz 0,7 procentiem no ceturksnī saņemto pārapirošināšanas prēmiju kopsummas⁷;
- 2) pensiju fonds maksā līdz 0,4 procentiem ieskaitot no ceturksnī pensiju plānu dalībnieku veiktajām un to labā veiktajām iemaksām pensiju fonda licencētajos pensiju plānos⁸;
- 3) kredītiestāde maksā līdz 0,033 procentiem ieskaitot no kredītiestādes vidējā aktīvu apmēra ceturksnī⁹;
- 4) ieguldījumu brokeru sabiedrība maksā līdz 1 procentam ieskaitot no ieguldījumu brokeru sabiedrības darījumu vidējiem bruto ieņēmumiem ceturksnī, bet ne mazāk par 2845 *euro* gadā, regulētā tirgus organizētājs maksā līdz 2 procentiem ieskaitot no tā darījumu vidējiem bruto ieņēmumiem ceturksnī, bet ne mazāk par 7114 *euro* gadā, Centrālais vērtspapīru depozitārijs maksā līdz diviem procentiem (ieskaitot) no centrālā vērtspapīru depozitārija

⁵ Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-46-01 7. punkts.

⁶ Satversmes tiesas 2014. gada 13. jūnija sprieduma lietā Nr. 2014-02-01 11. punkts.

⁷ Apdrošināšanas un pārapirošināšanas likuma 14.panta otrā un trešā daļa.

⁸ Likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 34.panta pirmā daļa.

⁹ Kredītiestāžu likuma 100.¹ panta pirmā daļa.

darījumu vidējiem bruto ieņēmumiem ceturksnī, bet ne mazāk par 7114 *euro* gadā¹⁰;

- 5) licencēts pārvaldnieks maksā līdz 0,033 procentiem ieskaitot no tā pārvaldē esošo fondu vidējā aktīvu apmēra ceturksnī, bet ne mazāk par 3557 *euro* gadā, reģistrēts pārvaldnieks — 900 *euro* gadā, licencēts ārējais pārvaldnieks maksā līdz vienam procentam no pārvaldnieka sniegto ieguldījumu pakalpojumu bruto ieņēmumiem ceturksnī, bet ne mazāk par 711 *euro* gadā, reģistrēts pārvaldnieks, kurš pārvalda Eiropas riska kapitāla fondu vai Eiropas sociālās uzņēmējdarbības fondu, papildus šā panta pirmās daļas 2. punktā minētajam maksājumam — 1900 *euro* gadā¹¹;
- 6) krājaizdevu sabiedrība maksā līdz 0,033 procentiem (ieskaitot) no krājaizdevu sabiedrības vidējā aktīvu apjoma ceturksnī¹²;
- 7) maksājumu iestāde, kas saņēmusi Komisijas licenci, maksā 7000 *euro* gadā un papildus līdz 1,4 procentiem (ieskaitot) no saviem bruto ieņēmumiem, kas saistīti ar maksājumu pakalpojumu sniegšanu, gadā, bet kopējā iestādes maksa 100 000 *euro* gadā¹³;
- 8) ieguldītāji, emitenti, reitingu aģentūras, kā arī Valsts fondēto pensiju pārvaldnieki neveic maksājumus, bet ir finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki.

Attiecīgi maksa Komisijas darbības nodrošināšanai tiek aprēķināta dažādi – atšķiras gan likmes, gan bāzes, no kurām šīs likmes aprēķina, tāpat ir tādi finanšu un kapitāla tirgus dalībnieki, kas maksājumus vispār neveic. Tādējādi, lai arī pieteikuma iesniedzēja salīdzina kredītiestādes un finanšu un kapitāla tirgus dalībniekus, ciktāl tiem ar likumu noteikts pienākums veikt maksājumus Komisijas darbības finansēšanai, ir svarīgi ņemt vērā, ka pēc būtības visi tie, kuriem ir uzlikts par pienākumu finansēt Komisijas darbību, finansē arī to dalībnieku uzraudzību, kuri neveic nekādus maksājumus. Tiesībsarga ieskatā no šī apstākļa var secināt, ka Komisijas darbība tiek finansēta solidāri, un nevis tikai jāveic maksājumi par savu uzraudzību. Tāpat jāņem vērā, ka, lai arī lielai daļai finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku ir vienots pienākums ar maksājumiem uzturēt Komisijas darbību, tomēr maksājumu aprēķināšanas kārtība ir tik atšķirīga, ka finanšu un kapitāla tirgus dalībniekus nevar savstarpēji salīdzināt. Ņemot vērā minēto, tiesībsarga ieskatā, Noteikumi Nr.198 2.11 punkts **atbilst Satversmes 91.panta pirmajam teikumam.**

Tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.

¹⁰ Finanšu instrumentu tirgus likuma 147.³ panta otrā, trešā un ceturta daļa.

¹¹ Alternatīvo ieguldījumu fondu un to pārvaldnieku likuma 82.panta pirmā daļa.

¹² Krājaizdevu sabiedrību likuma 26.3 panta pirmā daļa.

¹³ Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 40.panta pirmā daļa.